

України: Постанова РНК УРСР від 8 травня 1940 р. // Культурне будівництво в УРСР. Важливіші рішення комуністичної партії і радянського уряду. 1917-1959 рр.: Збірник документів в 2-х т. – Т.1. (1917-1941). – К.: Держполітвидав, 1959. – С.815

⁶ Бабій Б. М. Возз'єднання Західної України з Українського РСР. – К.: Вид-во АН УРСР, 1954. – С.162.

⁷ Сокальський О. С. Організація бібліотечної справи. – Х.: Ред.-вид. відділ Книжкової палати УРСР, 1970. – С.61.

⁸ Соціалістичні перетворення в культурі та побуті західноукраїнських областей України (1939–1989) / Кол. авт.: М. Глушко, О. Голубець, Т. Гонтар та ін. – Київ: Наук. думка, 1989. – С.98.

⁹ Варецький В. Соціалістичні перетворення у західних областях УРСР (в довоєнний період). – К.: Вид-во АН УРСР, 1960. – С.284.

¹⁰ Кожному селу – бібліотеку: [Розбудова бібліотечної мережі на Буковині] // Рад. Буковина. – 1941. – 22 чер. – С.1.

¹¹ Бандилко Л. Бібліотечна діяльність товариства „Прогрес” на Волині: з початку XX ст. до 1939 р. / Л. Бандилко // Бібліотечний вісник. – 1998. – № 2. – С.33.

¹² Пердерерій В. Матеріали про бібліотечну справу на сторінках “Рідної школи” // Бібліотеки на західноукраїнських землях: Доп. і повідомл. Другої наук. конф., Львів 29-30 жовт. – Л., 2006. – С.62.

¹³ Дубровіна Л. А. Бібліотечна справа в Україні в XX столітті / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Інститут рукопису. – К.: [б.в.], 2009. – С.255.

¹⁴ Реєстрація бібліотек: [Оголошення обласного відділу народної освіти] // Рад. Буковина. – 1940. – 27 жовт. – С.4.

¹⁵ Про вилучення шкідливої літератури: Постанова бюро Чернівецького обкому КП (б) У // ДАЧО. – Ф.1. – Оп.1. – Спр. 85. – Арк.6.

¹⁶ Варецький В. Соціалістичні перетворення у західних областях УРСР (в довоєнний період). – К.: Вид-во АН УРСР, 1960. – С.294.

¹⁷ Першина Т. Формування управлінських кадрів в Західній Україні в 1944-1948 рр.: регіональні особливості // Сторінки воєнної історії України. Збірник наук. стат. – К., 2009. – Вип.12. – С.299.

¹⁸ Гриневиц В. А. Україна: хроніка XX століття: довідкове видання. Рік 1940 / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2009. – С.22, 219.

¹⁹ Із довідки відділу ЦК КП (б) У по західних, Ізмаїльській і Закарпатській областях про кількість працівників, направлених на роботу в західні області УРСР // Радянська влада у Західній Україні 1939-1949 рр. (мовою документів). -К., 2007. – С.35.

²⁰ Павлович О. В. Передумови радянзації культури в західних областях України: 1939-1940 рр. // Історичні студії Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. – Вип.1. – С.111.

²¹ Про роботу масових бібліотек: Постанова РНК УРСР від 28 січня 1940 р. // Культурне будівництво в УРСР. Важливіші рішення комуністичної партії і радянського уряду. 1917-1959 рр.: Збірник документів в 2-х т. – Т.1. (1917-1941). – К.: Держполітвидав, 1959. – С.803.

Олег Шилук
(Черновці)

СОВЕТИЗАЦІЯ ЗАПАДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ СКВОЗЬ ПРИЗМУ БІБЛІОТЕЧНОГО ДЕЛА (1939-1940-е гг.)

В статті дається аналіз політико-ідеологічних умов процесу советизації в західних областях України в 1939-1940 гг. через розгляд питання розвитку бібліотечного дела в регіоні.

Ключевые слова: библиотечное дело, идеология, цензура, советизация, Западная Украина.

Oleh Shylyuk
(Chernivtsi)

THE PROCESS OF SOVIETIZATION IN WESTERN UKRAINE THROUGH THE PRISM OF LIBRARIES' WORK (1939-1940)

The article analyzes the political and ideological conditions of process of sovietization in Western Ukraine in 1939-1940 to consider the development of libraries in the region.

Key words: library science, ideology, censorship, Sovietization, Western Ukraine.

УДК 94 (477) “1940/1941”

Юлія Левіна
(Чернівці)

СТРУКТУРНО-ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ОФОРМЛЕННЯ ОРГАНІВ ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ (1940-1941 рр.)

У статті аналізується процес створення органів інформаційного впливу під час становлення радянської влади на території Північної Буковини в період з червня 1940 до червня 1941 років. Детально показано мету діяльності цих органів, методи впливу на населення, очікувані результати, розкрито основні вектори пропаганди і агітації, спрямовані на самоствердження нової влади. Значна увага приділяється створенню нових ЗМІ, які були складовою процесів впливу.

Ключові слова: інформаційний вплив, радянська влада, агітація, пропаганда, преса, населення Буковини.

З перших же днів становлення радянської влади на території Північної Буковини розпочалось створення нових державних структур, на які покладалось завдання врегулювання всіх сфер життя краю за радянським зразком. У цих умовах важливу роль відігравали органи, що займались впровадженням інформаційної політики. Саме на них покладалась функція зв'язку нової влади і населення, а також утвердження глибокого переконання у мешканців новоприсєднаних земель про піклування цієї влади про них. Проблеми, пов'язані з інформаційним впливом радянської влади на населення Чернівецької області зазначеного періоду є важливими та актуальними, проте недостатньо вивченими. Саме тому існує необхідність подальшої глибокої наукової розробки тодішніх політичних процесів у краї.

Відповідно до рішення ЦК ВКП (б) від 2 липня 1940 р.¹, вже 4 липня ЦК КП (б) У затвердив склад Чернівецького повітового комітету партії

на чолі з І. С. Грушецьким, а Президія Верховної Ради УРСР – склад повітового виконкому на чолі з В. Т. Очеретяним. Ці керівні органи склалися з приїжджих партійних та радянських працівників. Згодом до них потрапили і місцеві уродженці, але першими особами завжди призначалися вихідці зі Сходу України, а то й із Росії. З них же тоді в основному формувалися й керівні органи в районах, що створились дещо пізніше².

Для налагодження партійної і радянської роботи, зміцнення керівництва різними сферами господарського і культурно-освітнього життя сюди направлялися кадри із областей УРСР та залучалися комуністи-підпільники, що діяли раніше на теренах Бессарабії і Північної Буковини³. Зокрема, в Чернівецький повіт разом з передовими частинами Червоної армії ЦК КП (б) У надіслав 22 працівників.

Вже 13 липня Політбюро ЦК КП (б) У прийняло рішення “Про послілку партійних, радянських, господарських і технічних працівників у Радянську Бессарабію і Північну Буковину”, відповідно до якого обкоми партії УРСР зобов’язалися до 1 серпня відібрати і направити 497 працівників “на постійну роботу у визволений край”. Для роботи на посадах секретарів районних комітетів партії на Буковину прибули кадри з Миколаївської, Чернігівської, Сталінської, Сумської, Запорізької, Вінницької, Кіровоградської, Ворошиловградської, Одеської, Полтавської та Житомирської областей.

Найважливішим для становлення влади елементом стали партійні організації Буковини, які постійно зростали кількісно і зміцнювалися організаційно. Якщо на кінець листопада 1940 р. в області працювало 216 первинних парторганізацій і 11 кандидатських груп, які об’єднували 2424 комуністів, то на 1 червня 1941 р. тут діяло 327 первинних осередків, 14 кандидатських і 6 партійно-комсомольських груп, до складу яких входило 3477 комуністів. Серед їх першочергових заходів особливе значення надавалося створенню і зміцненню органів радянської влади, залученню до їх діяльності найширших верств населення. Відповідаючи на запитання кореспондента “Известий”, “як іде у повіті і в місті формування органів Радянської влади?”, перший секретар Чернівецького повітового комітету КП (б) У І. Грушецький 8 липня 1940 року зазначив: “До цієї роботи залучений великий місцевий актив, який нараховує понад 5000 чоловік. В усіх 205 селах Північної Буковини організовані сільради. Почали роботу міські ради міст Чернівці, Сторожинець і три селищні ради у містечках Герца, Вижниця і Вашківці”⁴.

Варто звернути увагу на те, що при призначенні (а не обранні) сільських рад – найнижчої ланки влади – ставку було зроблено на місцевих уродженців. За словами І. Грушецького, висувачи актив з місцевого населення, треба було постійно слідкувати за їх роботою, допомагати їм, оскільки ці люди не мають практики радянської роботи, а тому є маловідомими для влади⁵. Нова влада

спиралася на найбільш біднішу частину населення і сільради, які, як правило, очолювали безземельні та малоземельні селяни. Саме серед цієї верстви селянства, як і серед найбільш бідної частини міського робітництва, радянська система шукала підтримку і вбачала у пролетаріатові свою соціальну базу. Для залучення на свій бік цієї частини населення нова влада почала перерозподіл власності. Вона пообіцяла безземельному та малоземельному селянству передати йому в користування поміщицьку і так звану “куркульську” землю⁶. Ці актуальні для населення проблеми стали першими акціями в процесі впливу на мешканців краю з метою одержання їх підтримки. Проте ставлення до місцевого населення краю було досить обережним.

Значне місце в системі органів нової влади приділялось відділам, що займалися інформаційним впливом на місцеве населення, агітацією та пропагандою. Цій справі радянська влада надавала надзвичайного значення. Про це свідчить той факт, що ще у доповіді 18 березня 1939 р. А. Жданов вказував, що для успішного керівництва справою марксистсько-ленінської пропаганди в партії та державі, для успішного розв’язання завдань ліквідації теоретичного та політичного відставання партійних кадрів ЦК повинен мати потужний апарат пропаганди і агітації у вигляді Управління пропаганди і агітації, який зосередить всю роботу щодо друкованої та усної пропаганди та агітації⁷. Згідно з розпорядженням Сталіна воно повинно було зосередити в одному місці справу партійної пропаганди й агітації та об’єднати відділи пропаганди і агітації та відділи друку в єдиному Управлінні з організацією відповідного відділу пропаганди і агітації у складі кожної республіки, кожної обласної парторганізації⁸.

Враховуючи такі настанови лідерів партії та держави, одразу по приходу Червоної армії на Буковину було створено відділ агітації і пропаганди при повітовому комітеті КП (б) У на чолі з І. Д. Лучицьким. У перші місяці після встановлення нової влади в краї відбулись суттєві адміністративно-територіальні зміни. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 7 серпня 1940 р. в складі Української РСР було утворено Чернівецьку область із включенням до неї Чернівецького та Хотинського повітів. Відповідно до цих змін було створено відділ пропаганди і агітації Чернівецького обкому КП (б) У. У довідці про агітмасову роботу в місті Чернівці повідомлялося, що станом на 31 серпня 1940 р. створено 52 агітколлективи, основним завданням яких було визначено організувати гуртки на підприємствах міста, випуск стінних газет та обладнання червоних кутків. Вже на 1 січня 1941 р. секретар обкому КП (б) У з пропаганди повідомляв у відділ пропаганди і агітації ЦК КП (б) У, що в Чернівецькій області створено 596 агітколлективів, до яких залучено 14266 агітаторів⁹.

У період становлення радянської влади на Буковині перед відділом агітації і пропаганди були поставлені такі завдання: розгорнути агіт-

масову роботу з охопленням всього населення міста Чернівці як на підприємствах і установах, так і інтелігенції міста; збільшити кількість і підвищити якість агітаторів з місцевого активу, організувати їм відповідну допомогу в роботі; для поживлення роботи профспілкових організацій організувати семінар без відриву від виробництва голів фабзавкомів; організувати на всіх підприємствах випуск стінних газет, для редколегій цих газет організувати семінар, залучивши до роботи робітників редакції “Радянська Буковина”; налагодити роботу агітколлективів на всіх підприємствах та в установах і при райкомах КП (б) У, охопивши всіх агітаторів; залучити до агітаційно-масової роботи комуністів та комсомольців, що прибули на роботу в місто Чернівці¹⁰.

В свою чергу, штатні і нештатні лектори обкому КП (б) У проводили регулярні заняття з керівниками гуртків та агітколлективів з метою підтримання їх поінформованості та отримання зворотної інформації про реакцію й поведінку населення краю. З цією метою при райпарткомах 2-3 рази на місяць проводились заняття з керівниками агітколлективів, котрі раз на тиждень працювали з сільськими агітаторами¹¹. Таким чином, населення краю перебувало під постійно контрольованим та оновлюваним інформаційним впливом.

Значна увага зверталась на залучення інтелігенції до інформаційної роботи. З цією метою перед Чернівецьким міським комітетом КП (б) У, особливо перед відділом пропаганди та агітації, зразу ж поставлено завдання – організувати систематичну допомогу інтелігенції в „оволодінні більшовизмом”, допомогти їй опанувати таку науку, яка необхідна для кожного фахівця – “науку про розвиток суспільства, класову боротьбу, про теорію перемоги пролетарської революції і побудови соціалізму в СРСР”¹².

Вже станом на 21 серпня 1940 р. з метою розгортання агітаційно-масової роботи в місті Чернівці міськком і райком КП (б) У прикріпили партійний та комсомольський актив до підприємств. Було підібрано і затверджено 52 керівники агітколлективів. Саме вони, прослухавши 9 інструктажів при райкомах та обкомі КП (б) У, залучали до проведення бесід, до читання газет на підприємствах лояльних до влади представників місцевого населення. Лише за місяць роботи було організовано 47 гуртків (1160 чоловік) з вивчення сталінської Конституції. Також організовувались гуртки з вивчення української мови (28), матеріалів VII сесії Верховної Ради СРСР (36)¹³. Здійснювалась постійно організація стінних газет і червоних кутків на підприємствах. На 30 серпня однотижневі стіннівки українською мовою виходили на 14 підприємствах міста. На підприємствах було відповідно обладнано 41 червоний куток, у 8 з них було встановлено радіо. На всіх підприємствах проведено роботу з роз’яснення ролі та значення профспілок. Бесідами були охоплені всі робітники, службовці та місцева інтелігенція. До них донесено інформацію про вибори до керівних

органів профспілок, внаслідок чого забезпечено високу явку робітників на вибори фабзавкомів і активну участь в обговоренні кандидатур¹⁴.

На початковому етапі впровадження своєї інформаційної політики радянська влада не залишила поза своєю увагою і сільське населення краю. Перший секретар обкому КП (б) У Грушецький поставив вимогу перед відділом агітації та пропаганди: до 10 вересня 1940 р. закінчити виділення агітаторів для роботи в районах області в кількості 15-20 чоловік на район¹⁵. Проте цей процес затягнувся, тому ще й наприкінці 1940 р. в районах Чернівецької обл. пропагандистсько-агітаційні та інші органи інформаційного впливу лише формувалися, а їх широка діяльність ще не була налагоджена. Оскільки формування позитивного іміджу радянської влади вимагало негайних дій, вже в листопаді 1940 р. для обслуговування сільських районів відділ пропаганди та агітації обкому КП (б) У організував дві агітаційні бригади у складі лектора, портативної кіноустановки для демонстрації кінофільмів у невеликих глядацьких залах та трьох артистів. До речі, саме кінопересувки в період становлення радянської влади на Буковині відіграли значну роль в ідейно-політичній і науково-культурній пропаганді на території краю, особливо у віддалених сільських районах.

Для здійснення інформаційного впливу агітбригада перебувала в кожному районі 5-7 днів. За цей час лектори виступали з доповідями на поширену тематику, а саме – політичні основи СРСР, марксистсько-ленінські вчення та особливості виборчого законодавства Радянського Союзу. Також демонструвалися кінофільми: “Лінія Маннергейма”, “Промова товариша Сталіна на передвиборчих зборах Сталінського району міста Москви”, “Промова товариша Молотова про блок комуністів і безпартійних”, “Доповідь товариша Сталіна на VIII надзвичайному з’їзді Рад” та інші¹⁶. Після демонстрування кінофільмів з метою поширення радянського способу життя організувалось звучання радянської музики, спів пісень та танці¹⁷.

В цей же час тривав процес поширення гурткової роботи. По області вже працювало 4620 гуртків, якими було охоплено 115350 чоловік. Провідною тематикою залишалось законодавство Радянського Союзу, а також щоразу для членів гуртків наводилась інформація з газет, що описувала міжнародне становище¹⁸. Серед сільських агітколлективів одразу було поширене змагання з метою підвищення ентузіазму керівників¹⁹.

Методами інформаційного впливу були також мітинги, зокрема впродовж двох перших місяців функціонування нової влади (липень-серпень 1940 р.) їх було проведено 148 з кількістю присутніх 10950 чоловік (в архівних документах, що підтверджують ці статистичні дані, друкований текст виправлено ручкою на 100950 чоловік), виступало 273 чол., було задано більше 200 питань. Зауважено, що всі мітинги проходили з великим підйомом, виступаючі дякували більшовицькій партії, радянському уряду

та вождю товаришу Сталіну за своє визволення²⁰. За листопад по області було проведено ще 470 мітингів, на яких були присутні 396 тисяч чоловік, із кількістю виступаючих понад 1650 (кількість учасників також виправлена у бік збільшення)²¹. Для влади це стало важливим етапом поширення потрібної їй інформації на шляху до “нових перемог на всіх ділянках соціалістичного будівництва”²².

Згідно з довідкою про агітаційно-масову роботу в області станом на листопад 1940 р. вся діяльність новостворених органів влади спрямовувалась на роз’яснення населенню сталінської Конституції та положення про вибори. Крім того, поза увагою не залишали питання піднесення продуктивності праці, повного виконання і перевиконання виробничих планів, підвищення виробничої та політичної активності населення.

Процес оформлення партійно-державного апарату області тривав досить стрімко. Аналіз документальної бази партійного архіву Чернівецької обл. дозволяє стверджувати, що на липень 1941 р. серед партійного керівництва області значна кількість посадовців працювали в секторі інформаційного впливу. У списку працівників партійних органів області станом на 26 липня 1941 р. виділено посаду секретаря обкому КП (б) У з пропаганди, що підкреслює важливість цього напрямку роботи партії та держави. Її обіймав завідувач відділом агітації і пропаганди І. Д. Луцицький (заступник завідувача – Ф. О. Ільченко). В складі апарату Чернівецького міськкому КП (б) У працювало троє інструкторів пропаганди та агітації – І. Ф. Бакланов, М. П. Гурін та Бухал, а також двоє лекторів – О. П. Боярко та А. С. Барладян, які числилися в структурі сектора інформоргвідділу. Відділом пропаганди та агітації завідував О. С. Севостьянов (інструктор відділу – К. Я. Гедзюк). Такі відділи функціонували також при Сталінському (завідувач – І. С. Ковтун), Шевченківському (завідувач – І. О. Квасюк) та Ленінському (завідувач – Г. К. Лубенець) райкомах КП (б) У²³.

У структурі кожного з районів області також працювали партпрацівники різного рангу, котрі регулювали вектори пропагандистсько-агітаційного впливу на населення залежно від поставлених партією завдань. Зокрема, провідними посадами відділів пропаганди та агітації по районах області були завідувач відділу та штатний пропагандист. Їх відповідно займали: у Вижицькому р-ні – Д. І. Должковой та А. К. Сивоконь, у Герцаївському – С. П. Загривець та Н. А. Гусало, у Глибочькому – І. М. Соколов та Гудков, у Сторожинецькому – А. А. Вдовиченко та Н. І. Невмивак, у Хотинському – М. А. Стрельцов та А. К. Урайчик, у Вашковецькому – М. Ф. Ленищенко та Е. М. Білик, у Заставнівському – А. М. Рукавишніков та П. Ф. Зозул, у Кельменецькому – А. Г. Гудим та Г. Я. Цинда, у Кіцманському – І. Н. Митницький та А. П. Некоза, Новоселецькому – А. Ф. Єремич та С. І. Талдикін, Путильському – М. Н. Топоров та П. Ф. Соломатін, Садагурському – А. П. Синявський та І. С. Шкрабан, Секурянському – І. М. Мороховець та С. П. Кучеренко²⁴. Окремі відділи пропаганди та

агітації діяли при Сторожинецькому (зав. Л. З. Буз) та Хотинському (зав. А. Р. Савоскула) міськкомах КП (б) У. Таким чином практично все населення області було охоплено мережею комуністичного впливу, що сприяло самоствердженню влади в краї.

Важливим етапом становлення агітаційно-пропагандистської лінії інформаційної політики радянської влади на Буковині став початок роботи Чернівецького міського будинку пропаганди. Поступово він став потужною базою для інформаційної роботи в місті. В його приміщенні були зал для лекцій на 500 чоловік, кімнати для роботи над собою на 150 чоловік, кабінет роботи лекторів, 5 кабінетів для виставки наочності по главах “Короткого курсу історії ВКП (б)”²⁵, 2 бібліотеки та 2 кімнати обласного лекторію²⁵.

Протягом вересня-жовтня 1940 р. при будинку пропаганди Чернівецький міськком КП (б) У та пропагіввідділ обкому партії організували виставку “Про досягнення Радянського Союзу за 22 роки”²⁶. За два місяці виставку відвідало 59 тисяч чоловік, залишивши 238 записів у книзі вражень²⁷.

Основним видом роботи Будинку агітації і пропаганди у вказаний період були лекції для партактиву Чернівців на таку тематику: про державний устрій СРСР; права та обов’язки громадян; вчення Леніна-Сталіна; що таке соціалізм та комунізм; виборча система в СРСР та в капіталістичних країнах; про міжнародне становище; про стахановський рух в СРСР та інші.

Основною метою інформаційного впливу на таких лекціях стало формування позитивного іміджу нової влади, а також потрібної для влади обізнаності про її діяльність та довіри населення до наданої йому інформації.

У довідці про обстеження роботи Чернівецького міського будинку пропаганди на 10 жовтня 1940 р. зазначалось, що з ініціативи будинку пропаганди лекторами МК КП(б)У, ЦК КП(б)У та працівниками МК КП(б)К прочитано 102 лекції на фабриках і заводах для партактиву міста. Вони охопили аудиторію слухачів кількістю 13195 чоловік²⁸.

Також проводились консультації та семінари по всіх главах короткого курсу історії ВКП (б) (окремо виділено курси для агітаторів) надавалась активна допомога гурткам з вивчення сталінської Конституції на фабриках, заводах та установах.

Важливу роль в інформаційному впливі на населення відіграло також поширення партійної поліграфічної продукції та літератури. Зокрема, зав. оргінструкторським відділом обкому КП(б)У Клевко у розділі агітаційно-масової роботи довідки про проведення роботи з підготовки до виборів депутатів до Верховної Ради СРСР та УРСР по Чернівецькій області надавав такі дані: по області книготоргівельними організаціями було продано 78950 примірників Конституції СРСР, 49640 – Конституції УРСР, 74550 – доповіді Сталіна на VIII надзвичайному з’їзді рад, а також положення про вибори до Верховної Ради СРСР – 99000 примірників, положення про вибори до Верховної

Ради УРСР – 63600²⁹. Також станом на 26 лютого 1941 р. населення краю придбало значну кількість політичної літератури, творів класиків марксизму-ленінізму, а саме – 813 комплектів 30-томника і 28680 комплектів 6-томника творів Леніна, 39500 біографій Леніна і Сталіна, 82000 „Короткого курсу історії ВКП (б)”³⁰.

Будинок пропаганди на 10 жовтня 1940 р. обслуговували завідувач будинку пропаганди Решетілов (закінчив річну вищу школу пропагандистів у Москві, останнє місце роботи – штатпроп Запорізького міського РК КП (б) У та викладач історії ВКП (б)), техсекретар ВКП (б) Штадлер та два лектори МК КП (б) У. Була й група позаштатних консультантів³¹. Для посилення інформаційного впливу на агітаторів, які стали носіями потрібної владі інформації для населення, Чернівецький міський будинок пропаганди на жовтень 1940 р. не мав достатньої матеріальної бази і тому вимагав збільшення кількості літератури та формування власної бібліотеки, обладнання лекційного залу, надання наочності для вивчення історії ВКП (б) та придбання радіоприймачів, що надало б можливості слухання лекцій та консультацій.

Для забезпечення дієвіших результатів інформаційна політика радянської влади розподілялась за чітко визначеними векторами впливу. Для підвищення ефективності інформаційного впливу на населення було розроблено тематику бесід, лекцій та доповідей. Зокрема, визначено загальноекономічні питання: економічна роль соціалістичної держави і характер економічних законів СРСР; основне економічне завдання СРСР; принципи планування народного господарства СРСР; суспільна власність – основа виробничих відносин соціалізму; соціалістична дисципліна праці; стахановський рух і продуктивність праці; ленінсько-сталінський план соціалістичної індустріалізації країни і його здійснення³². Значна увага надавалась питанням економіки підприємства, а саме: основні принципи управління соціалістичним підприємством; виробнича програма підприємства; облік і раціональне використання устаткування, сировини і матеріалів; графік – закон роботи підприємства; технологічна дисципліна – необхідна умова виконання плану; технормування – основа організації праці³³. Чітко визначалась тематика бесід на допомогу агітатору з розділу поточної політики: СРСР – країна планового господарства; охорона соціалістичної власності – священний обов’язок громадян СРСР; праця в СРСР – справа честі, доблесті і героїства; державні позики СРСР; поєднання особистих та суспільних інтересів в колгоспі; капіталістичне оточення та завдання зміцнення обороноздатності країни; становище молоді в СРСР та капіталістичних країнах; СРСР – дружна сім’я вільних народів; роль інтелігенції в соціалістичному будівництві; жінка – велика сила в колгоспному будівництві; служба в Червоній армії – почесний і священний обов’язок громадян³⁴. Розроблявся цикл статей з природничих наукових питань, які для допомоги

агітаторам друкувались в обласних газетах (геологія, географія, медицина, фізика, астрономія, біологія)³⁵.

Незважаючи на такі активні темпи розгортання інформаційного впливу, радянська влада вважала цей вплив недостатнім і тому наполягала надалі його розширювати³⁶.

З метою розширення впливу та популяризації радянської влади секретар Чернівецького обкому КП (б) У з пропаганди Лучицький неодноразово звертався до редакцій наукових журналів (наприклад, “Історик-марксист” – орган Інституту історії Академії наук СРСР) з проханням вислати відділу всі номери журналів, що вийшли до встановлення радянської влади на Буковині для їх аналізу та популяризації серед партійного активу області³⁷. Також відділ пропаганди і агітації направляє звернення до Академії наук УРСР, в якому просить прочитати лекції з питань історії України, економіки, літератури, геології, нових досягнень у сільськогосподарській науці, фізиці та хімії, з метою популяризації радянської науки, її принципів, методів та максимально можливого використання її населенням³⁸.

Інформаційна політика радянської влади на Буковині передбачала, в першу чергу, впровадження низки методів, засобів, можливостей суб’єктів влади здійснювати вплив на суспільну свідомість, причому цей вплив мав заздалегідь сплановані результати. Буковинське населення, якому практично нічого не було відомо про життя за радянського режиму, відверто вірило в чітко сплановані акції впливу на свідомість та сприймало їх спочатку позитивно. Важливим джерелом інформації для населення Буковини була також місцева періодика. Нова влада запропонувала буковинському читачеві три місцеві газети, а саме: органи обкому, міському КП (б) У та облвиконкому “Радянська Буковина” (мова видання українська; редактор – Носенко) та “Адеверул большевик” (мова видання молдавська; редактор – Греков), а також орган обкому та міському ЛКСМУ “Комсомолец Буковини” (редактор – Івченко). Крім цього, станом на червень 1941 р. в області видавалось 9 і невдовзі планувалося розпочати випуск ще 5 міських і районних газет.

Не менш важливу роль у процесі становлення інформаційної політики на Буковині в період утвердження радянської влади відіграли органи радіомовлення, які перебували під повним партійним та державним контролем, вели активну інформаційно-пропагандистську та агітаційну роботу серед населення.

Таким чином, з початком встановлення нової влади на Буковині значна увага приділялась нею структурно-організаційному оформленню органів інформаційного впливу. Саме на них покладалась відповідальність за впровадження радянської інформаційної політики в краї. Провідна роль в цьому процесі належала відділу агітації та пропаганди спочатку при повітовому комітеті, а пізніше у складі Чернівецькому обласного комітету КП (б) У.

Основним завданням відділу та допоміжних його структур було визначено формування позитивного іміджу радянської влади в очах місцевого населення. З цією метою було розгорнуто широку агітаційно-пропагандистську роботу та створено потужну мережу відданих партії та її ідеології кадрів. Оскільки інформаційна політика радянської влади на Буковині мала чіткі, заздалегідь сплановані керівництвом результати, передбачалось впровадження різноманітних методів та засобів впливу на свідомість людей. Найважливішими серед них були місцева періодика, що стала основним джерелом інформації для населення, радіоповідомлення, газети та журнали союзного значення, а також усі види агітаційно-масової роботи органів КП (б) У з місцевими мешканцями.

¹ Сергійчук В. Український здрив: Прикарпаття. 1939-1955. – К.: Українська Видавнича Спілка, 2005. – С.33.

² Буковина: історичний нарис. – Чернівці: Зелена Буковина, 1998. – С. 254.

³ Сергійчук В. – Вказ. праця. – С.34.

⁴ Мартинюк А. Наша зелена Буковина одягнула святковий одяг. До 70-річчя возз'єднання Північної Буковини та українських земель Бессарабії в єдиній Українській державі // Голос України. – 2010. – 8 липня.

⁵ Державний архів Чернівецької області (далі – ДАЧО). – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 11. – Арк. 12.

⁶ Буковина: історичний нарис. – С. 254.

⁷ Большевицкая печать. – М.: Политиздат, 1940. – С. 361.

⁸ Сталин И. В. Отчетный доклад на XVIII съезде о работе ЦК ВКП (б) 10 марта 1939г./ Большевицкая печать. – М.: Политиздат, 1940. – С. 359.

⁹ ДАЧО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 28. – Арк. 3.

¹⁰ Там само. – Арк. 9.

¹¹ ДАЧО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 26. – Арк. 1.

¹² Партійне життя. Інтелекція оволодіває більшовизмом // Радянська Буковина. – 1941. – № 97 (235). – 25 квітня.

¹³ ДАЧО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 28. – Арк. 6.

¹⁴ Там само.

¹⁵ ДАЧО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 11. – Арк. 2.

¹⁶ ДАЧО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 26. – Арк. 29.

¹⁷ Там само. – Арк. 30.

¹⁸ Там само. – Арк. 1.

¹⁹ Там само. – Арк. 3.

²⁰ ДАЧО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 28. – Арк. 11.

²¹ ДАЧО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 26. – Арк. 4.

²² Там само.

²³ ДАЧО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 84. – Арк. 1-3.

²⁴ Там само. – Арк. 4-9.

²⁵ ДАЧО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 28. – Арк. 15.

²⁶ Там само.

²⁷ Там само.

²⁸ ДАЧО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 28. – Арк. 16.

²⁹ ДАЧО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 26. – Арк. 29.

³⁰ ДАЧО. – Ф. Р-2162. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 12.

³¹ ДАЧО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 28. – Арк. 17.

³² Там само. – Арк. 20-21.

³³ Там само. – Арк. 22.

³⁴ Там само. – Арк. 23.

³⁵ Там само. – Арк. 24.

³⁶ Там само. – Арк. 13-14.

³⁷ Там само. – Арк. 59.

³⁸ Там само. – Арк. 51.

Юлія Левина
(Черновці)

СТРУКТУРНО-ОРГАНИЗАЦИОННОЕ ОФОРМЛЕНИЕ ОРГАНОВ ИНФОРМАЦИОННОГО ВЛИЯНИЯ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ В ЧЕРНОВИЦКОЙ ОБЛАСТИ (1940-1941 гг.)

В статье анализируется процесс создания органов информационного влияния во время становления советской власти на территории Северной Буковины в период с июня 1940 до июня 1941 года. Детально показано цель деятельности этих органов, методы влияния на население, ожидаемые результаты, раскрыты основные векторы пропаганды и агитации, направленные на самоутверждение новой власти. Значительное внимание уделяется созданию новых СМИ, которые являлись составляющей процессов влияния.

Ключевые слова: информационное влияние, советская власть, агитация, пропаганда, пресса, население Буковины.

Yulia Levina
(Chernivtsi)

THE STRUCTURAL AND ORGANIZATIONAL OFFICIAL REGISTRATION OF INFORMATION INFLUENCE BODY OF SOVIET AUTHORITY IN THE CHERNIVTSI REGION (1940-1941)

The article is about the influence of the Soviet authority on the local population of the Northern Bukovina in 1940-1941. During this period Soviet authority spread propaganda for its self-assertion in this region. Mass Media esp. newspapers and radio played the important role in this process.

Key words: information impact, press, Soviet authority, campaigning, propaganda, population of Bukovina.

УДК 94:36 (477.8)

Ігор Чобанюк
(Чернівці)

РОЗВИТОК ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ (СЕРЕДИНА 1950-х – 1960-ті рр.)

У статті проаналізовано розвиток радянської системи пенсійного забезпечення в західних областях УРСР в середині 50-х – 60-ті рр. ХХ ст. Зокрема, увага приділяється особливостям пенсійного забезпечення до пенсійної реформи 1956 р. та після неї.

Ключові слова: західні області УРСР, соцзабез, соціальне забезпечення, пенсійне забезпечення, пенсія, інваліди війни.